

6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už nepriklausomybę

Bermontininkai – provokiškos orientacijos rusų kariniai daliniai, 1919 m. Pabaltijyje kovoję prieš nepriklausomas Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybes.

Bolševikai – Rusijos socialdemokratų darbininkų partijos frakcija. Susikūrė 1903 m. per RSDDP II suvažiavimą, kai partija suskilo į daugumą (bolševikus) ir mažumą (menševikus). Rusijoje įvykdė 1917 m. Spalio perversmą.

Savanoriai (kariai savanoriai) – ginkluotose pajėgose savo noru tarnaujantys asmenys. Lietuvoje savanoriai, 1918–1920 m. įstoję į Lietuvos kariuomenę, vadinami savanoriais kūrėjais.

Po 1917 m. revoliucijos Rusijoje ir Vokietijos pralaimėjimo Pirmajame pasauliniame kare susidarė palankios sąlygos Baltijos tautų nepriklausomoms valstybėms susikurti. Vokietija karą pralaimėjo ir nebegalėjo išlaikyti Baltijos kraštų, o Rusijoje vyko pilietinis karas. Jaunai Lietuvos valstybei nepriklausomybę reikėjo apginti ginklu. 1918–1920 m. vienu metu teko kovoti su trimis priešais: vokiečių palaikomais bermontininkais, Rusijos bolševikais ir Lenkija. 1918 m. lapkričio 11 d. buvo sudaryta pirmoji atsikuriančios nepriklausomos Lietuvos Vyriausybė. Jai vadovavo **Augustinas Voldemaras**. Prasidėjo valstybės kūrimasis: organizavosi savivaldybės, policija, kariuomenė. Pasirašiusi Kompjeno paliaubas, demoralizuota ir pavargusi vokiečių armija traukėsi iš užimtų teritorijų, palikdama daug karinio turto. Paskui vokiečius slinko Raudonoji armija, kuri 1919 m. sausio 6 d. užėmė Vilnių. Į sostinę su revoliucine vyriausybe atvyko **Vincas Mickevičius-Kapsukas**. Ši „Laikinoji revoliucinė darbininkų ir valstiečių vyriausybė“ buvo sudaryta 1918 m. gruodžio 8 d. **Josifo Stalino** nurodymu. Užimtose teritorijose bolševikai kūrė savo valdžią – nacionalizavo stambesnes įmones, dvarininkų, vienuolynų, bažnyčių žemes su visu inventoriumi. Nusavinta žemė nebuvo išdalyta valstiečiams. 1919 m. vasario mėn., gavus nurodymą iš Maskvos, buvo paskelbta apie Lietuvos ir Baltarusijos Sovietų respublikų sujungimą ir Litbelo sukūrimą.

Pagal www.istorijai.lt

Augustinas Voldemaras

Vincas Mickevičius-Kapsukas

Josifas Stalinas

6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už Nepriklausomybę

Artėjant bolševikams, Lietuvos Valstybės Tarybos Pirmininkas A. Smetona ir Ministras Pirmininkas A. Voldemaras išvyko ieškoti pagalbos į užsienį. Valstybei likus be vadovų, jai vadovauti ėmė **Mykolas Sleževičius**. Jis kreipėsi į Lietuvos piliečius, kviesdamas ginti Tėvynę. Per mėnesį savanoriais užsirašė apie 3 tūkst. vyrų. Iš viso Nepriklausomybės kovų laikotarpiu Lietuvos kariuomenės gretose kovėsi apie 10 tūkst. savanorių.

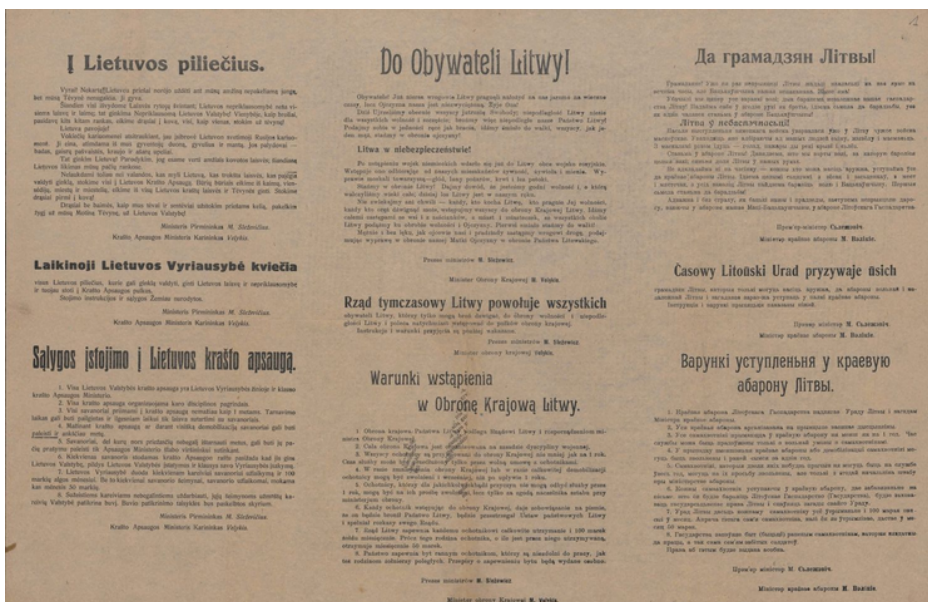
1. Perskaitykite šaltinį „1918 m. gruodžio 27 d. Mykolo Sleževičiaus vyriausybės atsišaukimas dėl savanorių telkimo“. Atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

Į Lietuvos piliečius!

Vyrai! Ne kartą Lietuvos priešai norėjo uždėti ant mūsų amžiną nepakeliamą jungą, bet mūsų tėvynė nenugalėta. Ji gyva. Šiandieji visi išvydomi Laisvės rytojų švintant; Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę, tai ginkime nepriklausomą Lietuvos valstybę! Vienybėje, kaip broliai, pasidavę vienas kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi, kaip vienas, stokim už tėvynę! Lietuva pavojuje! Vokiečių kariuomenei atsitraukiant, jau įsibrovė Lietuvos svetimoji Rusijos kariuomenė. Ji eina, atimdama iš mūsų gyventojų duoną, gyvulius ir mantą. Jos palydovai – badas, gaisrų pašvaistės, kraujo ir ašarų upeliai. Tad ginkim Lietuvą! Parodykim, jog esame verti amžiais kovotos laisvės. Šiandieną Lietuvos likimas mūsų pačių rankose. Nelaukdami toliau nė valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Krašto Apsaugą. Būrių būriais eikime iš kaimų, viensėdijų, miestų ir miestelių, eikime iš visų Lietuvos kraštų laisvės ir Tėvynės ginti. Stokime drąsiai pirmi į kovą! Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sen tėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!

Ministeris Pirmininkas M. Sleževičius
Krašto Apsaugos Ministeris karininkas M. Velykis

„Lietuvos aidas“

1918 m. gruodžio 27 d.
Mykolo Sleževičiaus
vyriausybės atsišaukimas
dėl savanorių telkimo.
Tekstas lietuvių, lenkų,
baltarusių kalbomis.
Lietuvos mokslų
akademijos Vrublevskijų
biblioteka

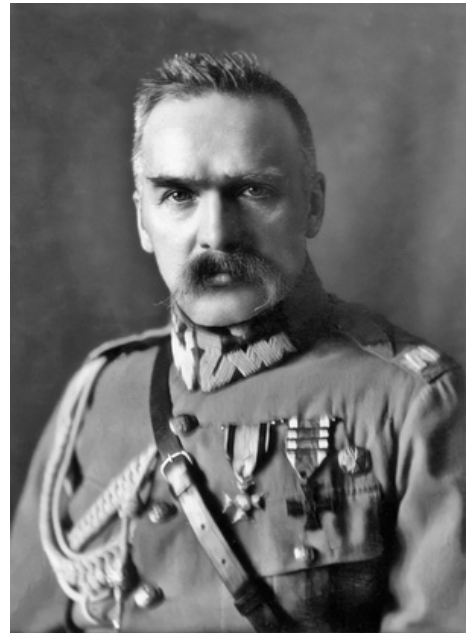
6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už nepriklausomybę

Klausimai ir užduotys

1. Ką atsišaukime į Lietuvos piliečius ragino ginti M. Sleževičiaus vyriausybė? Nurodykite du teiginius.
2. Trimis teiginiais paaiškinkite, kodėl 1918 m. gruodžio mėnesio politinė situacija tapo pavojinga Lietuvos valstybingumui.
3. Kaip manote, kodėl lietuviai stojo ginti naujai susikūrusios valstybės? Atsakymus argumentuokite.

2. Perskaitykite tekstą. Atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

Bermontininkai buvo 1919 m. įkurta provokiškos orientacijos kariuomenė, sudaryta po Vokietijos kapituliacijos, Antantei įpareigojus laikinai palikti kariuomenę okupuotose Baltijos valstybėse. Armija įkurta dėl kelių tikslų: Vokietijos ekspansiniai planai Baltijos šalyse, rusų baltagvardiečių noras atkurti carinę Rusiją, kova su Raudonąja armija ir bolševizmu. Bermontininkams vadovavo rusų generolas majoras **Pavelas Bermontas-Avalovas**. Lietuvoje, ties Kuršėnais, Bermontininkai pasirodė 1919 m. vasarą, o iki žiemos užėmė visą šiaurės Lietuvą. Jie visiškai ignoravo Lietuvos valdžią ir nestojo į kovą su bolševikais. Bermontininkų gaujos terorizavo ir plėšė gyventojus. 1919 m. lapkritį prie Radviliškio Lietuvos kariuomenė bermontininkus sumušė ir privertė trauktis. Tų pačių metų gruodžio 15 d. paskutiniai bermontininkai paliko Lietuvą.

Pavelas Bermontas-Avalovas, Liucjanas Želigovskis, Juzefas Pilsudskis

Kuriantis naujai valstybei, į Vilniaus ir aplinkines teritorijas pretendavo ir Lietuva, ir Lenkija. 1919 m. balandžio 19 d. Lenkijos kariuomenė užėmė Vilnių. Lietuvos delegacija dėl to pateikė protestą Paryžiaus taikos konferencijoje. Pastaroji gegužės 2 d. paragino kariaujančias puses stabdyti kraujo praliejimą, bet be rezultatų. Buvo nustatyta demarkacijos linija, tačiau, prasidėjus Raudonosios armijos puolimui prieš Lenkiją, pastarosios kariuomenė atsitraukė. 1920 m. liepos 15 d. Lietuvos kariuomenė pasiekė Vilnių, bet jį jau buvo užėmusi Raudonoji armija.

6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už Nepriklausomybę

Po mūšio prie Vyslos Lenkijos kariuomenė pradėjo puolimą. Prasidėjo derybos, kurios spalio 7 d. pasibaigė Suvalkų sutarties pasirašymu. Tačiau spalio 8 d. Lenkijos maršalo Juzefo Pilsudskio nurodymu Lenkijos generolas Liucjanas Želigovskis inscenizavo maištą ir spalio 9 d. užėmė Vilnių. Čia buvo paskelbta apie naujos valstybės – Vidurinės Lietuvos – įkūrimą. Po abejotinų rinkimų, įvykusių 1922 m., išrinktas seimas nutarė Vilniaus kraštą prijungti prie Lenkijos.

Klausimai ir užduotys

1. Su kuo 1919–1920 m. kovojo Lietuvos kariuomenė?
2. Kokios priežastys lėmė bolševikų, bermontininkų ir Lenkijos priešišumą atsikuriančiai Lietuvos valstybei?
3. Sudarykite chronologinę lentelę „Svarbiausi Nepriklausomybės kovų įvykiai“.

Lietuvos Steigiamojo Seimo nariai prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ Karo muziejaus sodelyje, Kaunas, 1922 m. gegužės 15 d.

Nors nepriklausomybės kovų metais Lietuva prarado sostinę Vilnių, buvo išsaugota šalies nepriklausomybė. Kaunas tapo laikinąja sostine.

Steigiamąjį Seimą būtų galima vadinti vilčių parlamentu. 1920 m. jo rinkimų, o vėliau pirmojo posėdžio laukta kaip didžiausio įvykio. Laukti, iš tiesų, būta ko – Lietuvos valstybė dar nebuvo pasirinkusi santvarkos, o teisę nuspręsti, kokią raidos kelią rinktis, turėjo tik demokratiškai visų jos piliečių išrinktas Steigiamasis Seimas. Šią teisę ir prievolę Steigiamajam Seimui dar 1918 m. vasario 16-ąją suteikė Lietuvos Taryba.

6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už nepriklausomybę

De jure – tarptautinėje teisėje valstybės ar vyriausybės pripažinimas *de jure* yra galutinis, oficialus ir neskundžiamas.

Konstitucija – pagrindinis įstatymas, įtvirtinantis piliečių laisves ir teises bei nustatantis valdžios šakų tarpusavio santykius ir ryšius.

Litas (Lt) – oficiali Lietuvos valiuta nuo 1922 m. spalio 1 d. iki 1941 m. kovo 25 d. Atkurtoje Lietuvoje litas naudotas nuo 1993 m. birželio 25 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d.

Žemės reforma – tarpukario Lietuvoje nuo 1919 m. vykdyta žemės ūkio reforma, kuria siekta visiškai panaikinti baudžiavos liekanas, įtvirtinti kapitalistinius santykius.

Steigiamasis Seimas priėmė nuolatinę valstybės Konstituciją, žemės reformos įstatymus, svarstė ir priėmė įvairias valstybės gyvenimo sritis reguliuojančius įstatymus (pvz., įvedė Lietuvoje metrinę matų, saikų ir svorių sistemą, Vidurio Europos laiką). Pradėta vykdomosios valdžios kontrolė ir veikla tarptautinėje arenoje. Per Steigiamojo Seimo laikotarpį Lietuvą *de jure* pripažino 16 valstybių. Steigiamasis Seimas įtvirtino vakarietiškos demokratinės, parlamentinės valstybės principus, tikėjimo, sąžinės ir žodžio laisvę; lyčių ir tautų lygybę pagal įstatymą; asmens neliečiamumą ir jo privačios sąžinės ir žodžio laisvę. Steigiamasis Seimas, turėjęs ypatingą steigiamąją galią, priėmęs svarbiausius teisės aktus, užbaigė Lietuvos tautinio atgimimo laikotarpį ir Lietuvos valstybės atkūrimą.

Pagal www.lrs.lt

3. Remdamiesi pamokoje pateikta medžiaga, atsakykite į klausimus.

1. Kas yra Steigiamasis Seimas? Kokia jo reikšmė Lietuvos valstybės istorijai?
2. Kokių svarbių darbų atliko Steigiamasis Seimas?
3. Kodėl Lietuvai reikėjo įvesti savą valiutą ir įvykdyti žemės ūkio reformą?

Parlamentarė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė su Lietuvos Steigiamojo Seimo narėmis.

Iš kairės sėdi: Emilija Spudaitė-Gvildienė, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Magdalena Draugelytė-Galdikienė; iš kairės stovi: Ona Muraškaitė-Račiukaitienė, Salomėja Stakauskaitė

6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už nepriklausomybę

4. Atpažinkite istorinius veikėjus, susiekite juos su vykdytomis veiklomis ir nuopelnais.

Istorinis veikėjas	Veikla ir nuopelnai
Pavelas Bermontas-Avalovas	Lietuvos valstybės veikėjas, Vasario 16-osios akto signataras, Lietuvos Respublikos Prezidentas (1920–1926).
Vincas Mickevičius-Kapsukas	Lenkų generolas. 1920 m. jo vadovaujama kariuomenė užgrobė Vilnių.
Juzefas Pilsudskis	Sovietų Sąjungos komunistų partijos ir valstybės vadovas. Žiaurus, turėjęs stiprią valią.
Antanas Smetona	Lenkijos valstybės veikėjas, politikas, kariškis, vienas moderniosios Lenkijos kūrėjų.
Josifas Stalinas	Lietuvos politikas, istorikas. Pirmosios tarpukario Lietuvos vyriausybės (1918) pirmininkas.
Aleksandras Stulginskis	Politikas, 1919–1920 m. ir 1926–1940 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas, vienas Tautininkų sąjungos ideologų.
Augustinas Voldemaras	Caro kariuomenės pulkininkas, 1918–1919 m. talkinęs vokiečiams ir vadovavęs rusų baltagvardiečių rinktinei Pabaltijyje.
Lucjanas Želigovskis	Publicistas, vienas Lietuvos komunistų partijos (LKP) vadovų ir organizatorių. 1918 m. vadovavo bolševikinei Lietuvos vyriausybei.

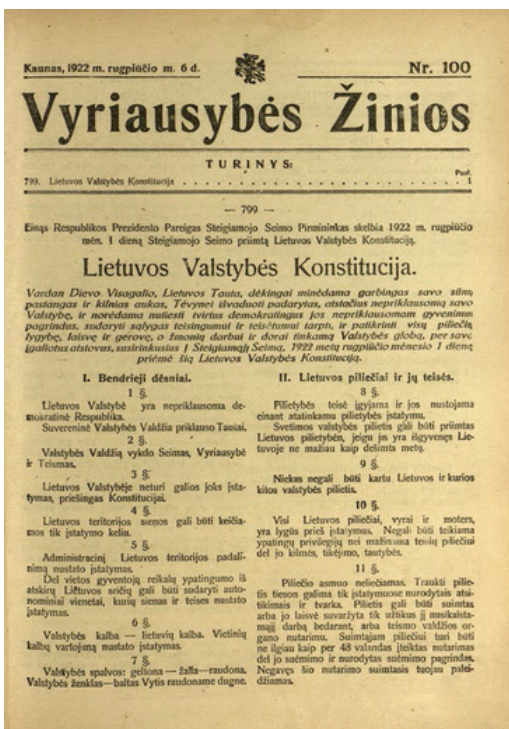
6.2 Steigiamasis Seimas ir kovos už nepriklausomybę

5. Perskaitykite tekstą ir įkelkite praleistus žodžius į tekstą.

Kabinetas, Prezidentas, Rinkimų, Suvereninė, Tautos, Valstybė, visuotiniu, Vyriausybės

1922 m. Lietuvos konstitucijos straipsniai

- § 1. Lietuvos _____ yra nepriklausoma demokratinė Respublika. _____ Valstybės Valdžia priklauso Tautai. <...>
- § 22. Seimą sudaro _____ atstovai.
- § 23. Atstovai renkami _____, lygiu tiesioginiu ir slaptu balsavimu, proporcingą _____ sistema. <...>
- § 25. Seimas renkamas trejiems metams. <...>
- § 27. Seimas leidžia įstatymus. <...>
- § 28. Seimas prižiūri _____ darbus, duodamas jai paklausimų bei interpeliacijų. <...>
- § 41. Respublikos Prezidentą renka Seimas. <...>
- § 44. Respublikos _____ yra renkamas trejiems metams. <...>
- § 47. Respublikos Prezidentas kviečia Ministerį Pirmininką, paveda jam sudaryti Ministerių kabinetą, tvirtina sudarytą ir priima Ministerių kabineto atsistatydinimą. <...>
- § 52. Respublikos Prezidentas turi teisės paleisti Seimą. Naujam Seimui susirinkus, Respublikos Prezidentas perrenkamas. <...>
- § 59. Ministerių _____ atsako solidarlingai Seimui už bendrą Vyriausybės politiką. <...> Ministerių Kabinetas ir kiekvienas Ministeris turi atsistatydinti, jei Seimas stačiai pareiškia jiems nepasitikėjimą.
- § 60. Ministerių kabinetas ruošia ir pristato Seimui įstatymų sumanymus. <...>
- § 81. Pradžios mokslas yra privalomas. <...> Pradžios mokslas Valstybės arba savivaldybių laikomose mokyklose yra nemokamas.

Pagal „Lietuvos Valstybės Konstituciją“